

УДК 330.341.1

Солоха Дмитро

д.е.н., професор

Белякова Оксана

к.е.н., доцент

Київський національний університет культури і мистецтв

м. Київ

ВИЗНАЧЕННЯ ДЕФІНІЦІЇ «СИСТЕМА» ЩОДО РЕГІОНАЛЬНОГО СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ

Анотація

Розглянуто питання визначення дефініції «система» за сучасних вимог щодо розвитку та управління соціально-економічними системами регіонального рівня, досліджено трансформацію системного підходу стосовно сучасних вимог розвитку економічної теорії.

Ключові слова: *система, розвиток, регіон, системний підхід, управління.*

Ключовим завданням формування соціально-економічної політики в Україні є визначення завдань розвитку на регіональному рівні. Сучасний стан економічних досліджень потребує переосмислення понятійно-категоріального апарату відносно вимог часу, а саме впливу інтеграційних та глобалізаційних процесів, отже, на те є потреба визначення.

В умовах подальшої трансформації вітчизняної економіки і розвитку ринкових відносин першочерговим стає питання розробки та реалізації механізму сталого розвитку регіонів.

Стабілізація функціонування сучасних регіональних угруповань в значній мірі досягається за рахунок організації на підприємствах, галузях ефективної системи управління, яка дозволить в умовах дестабілізації економіки адаптувати методи управління з використанням системного підходу.

Системний підхід представляє собою науковий напрямок, заснований на методології пізнання частин на підставі цілого і цілісності на відміну від класичного підходу, орієнтованого на пізнання цілого через частини. В сучасних умовах зрозумілою є обмеженість класичної методології – від частини до цілого, бо в умовах динамізму зовнішнього середовища зміни призводять до виникнення нових властивостей не тільки на рівні підприємств, але й регіону.

Головна концепція системного підходу полягає в вивченні (пізнанні – аналізі) деякої системи не тільки як сукупності її частини, а і у зворотному напрямі, – визначенні основних властивостей системи як цілого, інтерпретуванні функціонування і розвитку її частин (підсистем) з погляду системи в цілому. «Навчитися» системному підходу можна тільки кардинально перебудувавши своє мислення, яке зобов'язане розглядати систему відразу і одночасно у всьому комплексі проблем і на всіх рівнях організації, у тому числі з урахуванням аналізу зовнішнього для системи середовища.

Основні принципи теорії систем (цілісності, системності і динамічності) були виведені на основі вивчення конкретного біологічного матеріалу і за своєю сутністю носять індуктивний характер. Як відзначено у [11], Л.Берталанфі

відмітив, що метод Р. Ешбі також не має чисто дедуктивного характеру. Річ у тому, що і предметом вивчення кібернетики на перевірку виявляються не «всі можливі машини», а суто кібернетична система, відкрита для інформації і закрита для передачі ентропії, доводять автори [1].

Мабуть важко знайти чисто індуктивну або дедуктивну теорію. Формулюванню загальних принципів передують аналітичне дослідження конкретного матеріалу, а сам обсяг матеріалу і напрям його обробки визначаються наявністю інших попередніх принципів тощо. Індукція і дедукція як методи дослідження знаходяться в діалектичній єдності. Їх виділення у вигляді самостійних методів швидше показує, на якій стадії вивчення об'єкту почато створення теорії.

Існує багато визначень поняття «система», але всі вони зводяться до розкриття системи як «сукупності елементів, організованих таким чином, що зміна, виключення і введення нового елемента закономірно відбивається на всіх інших елементах». У. Ешбі під системою розумів «усю сукупність перемінних, які експериментатор вибирає з числа перемінних реальної «машини». Л. Берталанфі дав своє поняття системи, визначивши її «комплексом елементів, що знаходяться у взаємодії», відмітили [1].

Деякі вчені відійшли від визначення системи як сукупності елементів і розглядали її як процес. Система - «...это процесс или поток независимых процессов компонентов системы, обладающих определенными свойствами, которые связаны циклами развития и деградации», цитують автори монографії [3].

Більшість дослідників визначали, що ціле (система, організація) виникає і зберігається завдяки взаємодії частин. Проте визначення системи через взаємодію частин було деякими авторами поставлено під сумнів. Те, що пропонується замість подібного визначення, знімає цей його недолік, але одночасно створює нові труднощі такого порядку, що і сама теорія систем стає абсолютно проблематичною. В. А. Лекторський і В. І. Садовський справедливо відмітили, що заміна поняття «взаємодія» поняттям «відносини» у визначенні системи А. Холденом і Р. Фейджином робить розуміння системи ширшим, ніж сукупність явищ. А. І. Уємов намагається звузити визначення системи шляхом накладення на створюючі відносини деякого обмеження у вигляді відносин «другого порядку», доведено [1]. Але оскільки вибір відносин, що обмежують систему, абсолютно довільний, один і той же об'єкт одночасно може і не може бути системою. При такій невизначеності властивості системності сам системний метод втрачає значення.

Насправді поняття взаємодії є достатньо ширшим, особливо якщо його розглядати як функціональний зв'язок. Обмеженість поняття взаємодії ілюструється прикладами концептуальних систем (наприклад, періодична система Д.І. Менделєєва) або посиланням на такі системи, фізична цілісність яких близька до нуля, наприклад біологічний вигляд [2]. При цьому цілісність концептуальних систем, а, отже, і взаємодія між їх елементами визначається цілісністю тих реальних систем, віддзеркаленням яких вони є.

Уточнення визначення системи полягає не в розширенні його обсягу, а

навпаки, в звуженні: не всяка взаємодія веде до виникнення і тим більше збереження системи. Деякі способи взаємодії виявляються руйнівними як для системи, так і для самих взаємодіючих об'єктів, тобто «елементів».

Аналіз безлічі визначень поняття системи дозволяє зробити наступне узагальнення – система:

- являє собою організоване складне ціле;
- сукупність чи комбінацію предметів або частин, що утворюють комплексне єдине ціле;
- формується на основі елементів системи, яка може відрізнитися від інших систем або за діючими в них законами різного рівня, тобто рівнем розвитку, або за законами одного рівня, відмінність яких визначається лише різними умовами розвитку цих елементів;
- потребує наявності одночасно двох видів сумісності: сумісності однопорядкових елементів як необхідної умови взаємодії і сумісності окремо взятого елемента зі всіма іншими елементами цілого, тобто елемента і системи, в яку він входить.

Узагальнюючи наведені поняття, під системою будемо розуміти об'єкт будь-якої природи (або сукупність взаємодіючих об'єктів), що володіє вираженою «системною властивістю» (властивостями), тобто властивістю, якої не має жодна з частин системи при будь-якому способі декомпозиції і що не виводиться з властивостей частин. Частини системи, що мають аналогічні властивості, назвемо підсистемами. Об'єднання декількох систем, що володіє системною властивістю, називатиме надсистемою або системою більш високого порядку (2-го, 3-го тощо). Елементом системи є об'єкт (частина системи) з однозначно певними відомими властивостями.

Система (підсистема, елемент) має входи, виходи і складається з певних підсистем, що досить ретельно доведено в монографії [3].

Подібне розчленування сильно спрощує дві операції:

- сприяє правильній декомпозиції системи на підсистеми;
- сприяє створенню правильної моделі і тієї що відносно легко інтерпретується, що має відношення до аналізу і прогнозування функціонування системи.

Різноманіття підсистем пояснює складність системи та підкреслює важливість здійснення стратегічного управління. В системі (якщо це дійсно система) завжди є домінуючим (основним) цикл (або ритм), який визначає зміст системи (її здібності).

Причому цей ритм завжди включає акумулятор і процесор (перетворювач ресурсів). Базова модель системи повинна описувати в першу чергу головний цикл системи «акумулятор<=>процесор».

Розглядаючи наведені характеристики, можна відзначити, що вони не вичерпують ества методології системного підходу, але в цілому дають можливість визначити істотні його складові для розробки методологічних основ дослідження сталого розвитку соціально-економічних систем регіону.

Список використаних джерел

1. Методологічні основи управління сталим інноваційним розвитком потенціалу соціально-економічних систем регіону [Текст] : монографія / Д. В. Солоха, М. В. Бандура, М. В. Савченко, В. В. Морева. – Донецьк : Ноулідж, 2011. – 431 с.
2. Скиба В. А. Функционализм в буржуазной социологии массовой коммуникации [Текст] / В. А. Скиба // Философские науки. – 1969. – № 6. – С. 12-21.
3. Управління розвитком інноваційного потенціалу регіонів в перехідній економіці України [Текст] : монографія / Матросова Л. В., Овечкина О. А., Іванова К. В., Солоха Д. В. – Донецьк : Донбасс, 2009. – 485 с.

УДК 37.014.7:332.1

Сухий Олег
к.е.н., доцент
Львівська комерційна академія
м. Львів

МІКРОЕКОНОМІЧНИЙ АНАЛІЗ ТЕНДЕНЦІЙ ДИФЕРЕНЦІАЦІЇ НА РЕГІОНАЛЬНОМУ РИНКУ ОСВІТНІХ ПОСЛУГ

Анотація

У статті досліджені тенденції диференціації цін на ринку освітніх послуг з використанням мікроекономічного аналізу. Окрім цього, охарактеризовані моделі поведінки з боку споживачів освітніх послуг та зосереджена увага на причинах відтоку абітурієнтів і визначені заходи, реалізація яких дозволить збільшити кількість студентів у ВНЗ.

Ключові слова: мікроекономічний аналіз, освітні послуги, диференціація, ціни, ринок, вищий навчальний заклад.

Мікроекономічний аналіз традиційно розглядає науково обґрунтовані методи й стратегії максимізації цільових показників: загальної корисності (для споживача, суб'єктів споживчої економічної підсистеми); загального обсягу виробництва (для виробничих підсистем); стратегії максимізації доходів та прибутків (для комерційного сектору). Використовуючи даний науковий інструментарій, можна виділити певні засадничі підходи, релевантні для вищих навчальних закладів як суб'єктів формування людського капіталу. Так, важливим методом збільшення доходів у мікроекономічній теорії вважається диференціація цін, яка проводиться за таким принципом: встановлення вищих цін для менш еластичних (менш чутливих до підвищення ціни) сегментів ринку та нижчих цін для високоеластичних (чутливих до рівня цін) сегментів ринку. Стосовно формування людського капіталу даний принцип означає, що на менш конкурентних сегментах ринку (зокрема, вступ на 3-й курс на дистанційну чи